

Want veel te dikwijls is ons eigen oordeel daarom reeds niet zuiver, wij we eigenlijk niet in staat zijn eerlijk ons tegenover het object te stellen, en eerlijk den prikkel waar te nemen of gewaar te worden.

Maar dit mag nog weer niet bepaald oneerlijkheid worden genoemd. Er is hier een subjectief eerlijk zijn en toch een door — vaak zondige — bijoorzaken oneerlijk zijn.

En in dit verband is b.v. de „aanstellerij“ een zaak van veel interesse en van veel importantie. „Aanstellerij“ toch kan bewust zijn en onbewust.

De eerste vorm is de opzettelijke, waarbij men zich een bepaald doel bewust voor ogen stelt, om het door een opzettelijk onjuiste weergave van een gewaarwording te willen bereiken.

Maar de andere vorm is veel gevaarlijker, veel ingrijpender.

Zij is er — maar zal steeds door den „zich aanstellende“ met een eerlijk gezicht worden geloosd.

Zij is er, maar wortelt zóó diep in den geest en is met heel het zieleleven zóó vergroeid, dat de zelfstandigheid van haar bestaan niet is na te wijzen schier.

Het is de vermenging van waarheid en leugen, van eerlijken indruk en in het onderbewuste aanwezige bedoeling....

Het onderbewuste....

En daar staat „half“....

Want nu moeten we even over een andere zaak spreken.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

Folklore.

Een zeer interessant vak van studie, dat in de latere jaren steeds meer tak van wetenschapsbeoefening is geworden, en even rijk is aan stof als verrassend van resultaat, is de folklore.

Deze benaming is nog niet oud. Ze dateert uit de middenjaren der vorige eeuw, toen ze door den Engelschen geleerde William Thoms werd voorgesteld in plaats van breede omschrijvingen, en al spoedig werd ze tot een internationale vakterm.

Maar de studie der folklore is al heel oud, zij het dan dat ze niet altijd in wetenschappelijke zin of als studievak werd beoefend, en de belangstelling er voor heeft onder de verschillende volken sinds lang bestaan.

Naar onzen lezers bekend zal zijn, verstaat men onder folklore alles wat samenhangt met volks-overlevering en volksgebruik, sagen en sprookjes, liedjes en rijmpjes, spreekwoorden en raadsels zoo goed als zeden en gewoonten, volkswijsheid en volksbijgeloovigheid. En de wetenschap der folklore, die, naar den letterlijken zin van het woord, kennis omtrent het volk wil vergadoren, tracht al de zoodanige elementen op te sporen niet alleen, maar ook door dieper onderzoek en onderlinge vergelijking en verbinding, ze in hun oorsprong vast te stellen en tot hun juiste beteekenis te herleiden. Vanzelf brengt dit historische en anthropologische studie mee, relatie tot allerlei andere vakken van wetenschap, aanknooping bij de volkskunde van andere landen, en zoo werd gaandeweg de beoefening der folklore heel wijd van omvang en internationaal in haar verbreding.

Intusschen, wetenschappelijk opgevat moge de studie der folklore over de eigen grenzen heengaan en allerlei verbanden zoeken met biologische, sociologische, medische, theologische, economische, historische verhoudingen, haar directe waarde voor ons heeft ze in haar nationale strekking: in het nagaan en ontleden van wat er leeft aan zeden en opvattingen, woorden en gedachten, voorstellingen en begrippen onder het eigen volk. Want daaruit valt niet slechts de volksaard en het volkskarakter te typeeren, maar worden ook allerlei toestanden verklaard en verschillende nationale verhoudingen en kenmerken belicht. En dan zijn het juist de meest primitieve elementen, die hier object van onderzoek zijn. Want dat wat behoort tot de folklore, leeft voornamelijk onder de eenvoudige lieden, onder de menschen van het platteland en van de hei. Immers „boven“-cultuur en folklore kunnen moeilijk samengaan; typische gewoonten van streek of dorp, dialectisch en lokaal gekleurde gezegden verdwijnen, naarmate de algemeen-heerschende vormen gekend en aangenomen worden. Hoe dichter men komt bij de groote stad, des te sterker werkt de nivellering, die het eigene, het typische doet opgaan in het generale. En ook worden onder de landelijke bevolking de folkloristische elementen veel beter bewaard, wijl het leven er veel minder snel gaat, veel minder intensief is, en het oude zich makkelijker handhaaft en taaiere levenskracht heeft. De meeste stedelingen hebben alzoodanig geen traditie; ze veranderen van woning, als de omstandigheden dat meebrengen, ze gewonnen aanstonds aan de nieuwe verhoudingen, die daarmee gepaard gaan, laten in den regel althans hetgeen voorbij is gemakkelijk weer los. Op het land echter is dat alles anders. Daar is veelal een historische band tusschen het huis en zijn bewoners, tusschen

de omgeving en de menschen, daar zijn allerlei levenloze dingen levende elementen van de familiegeschiedenis, daar is aan vele plekjes herinnering verbonden, die ze, onaanzienlijk misschien op zichzelf, blijvende waarde geeft voor een gezin of geslacht. Daar heeft ook een dorp of een streek zijn gebruiken, zijn zegswijzen, zijn overleveringen. En door mondelinge traditie blijven die in leven, ze gaan over van ouders op kinderen en kindskinderen, houden bij soms onbekenden ouderdom de frischheid van de jeugd.

Daarom zijn de folkloristische elementen 't meest onder de eenvoudigen te zoeken en is de schat van volksgeloof en volkstraditie 't best op het platteland bewaard.

Veelal echter zijn ze door den tijd ietwat verminkt, soms wat afgesleten of door bijkomstige omstandigheden gewijzigd. Ook is dikwijls de oorsprong van een gebruik, een gezegde, een voorstelling in vergetelheid geraakt en alleen de vorm gebleven. En dan is het 't streven van den folklorist hier klaarheid te brengen, door reconstructie uit verspreide gegevens, door combinatie van op zichzelf staande feiten, door verbinding van historie en traditie. Hij gaat onder de menschen, als ze in hun huis zitten bij den winterschen haard, als ze bij den weg zijn of in hun werk en door praten en vragen verzamelt hij, vindend en zoekend tegelijkertijd. En, als een plantenverzamelaar terugkeert van z'n expeditie, gaat hij daarna rangschikken, vergelijken, bestudeeren.

Voor al sinds de folklore vak van wetenschap werd en velerhande boeken op dit gebied verschenen, zijn de resultaten van zulk verzamelen tastbaar geworden, is allerlei verhelderd en verklaard, wat tot den volksaard en het volksgeloof behoort. Menschen als Dr. Schrijnen, Dr. de Vries, Van de Ven e.d., hebben op dit punt veel tot stand gebracht.

Natuurlijk is er een zeer nauw verband tusschen folklore en literatuur. Sprookjes en sagen, volksverhalen, volksliedjes en -rijmpjes, die alle folkloristische elementen zijn, zijn door de literatuur veelal bewaard en verbreed. Ik behoeft slechts aan het werk van Potgieter en Staring te onzent te herinneren, om dat te bewijzen.

Daarom al zou er voldoende grond zijn, om in deze rubriek van ons blad eens over de folklore te spreken.

Maar de aanleiding is toch een andere, een die ook meer ligt in het verband van deze artikelenreeks. Er is n.l. een nieuw boek verschenen op folkloristisch gebied, resultaat van ijverige en nauwgezette onderzoekingen, en op dat boek moeten we in dit artikel de aandacht vestigen.

Ik bedoel de studie van E. Gewin, „Nederlandsch Volksgeloof“¹⁾.

De heer Gewin, die door zijn naam en persoon zekere introductie had tot de menschen van de Geldersche en Utrechtsche dorpen en door zijn voorstudie aangaande de folklore zich een breede basis van kennis verworven had, is op onderzoek uitgegaan in het Sticht, het Gooi en de dorpen van de Veluwe. Wat hij daar verzamelde, dikwijls in vertrouwelijk gesprek en met onvermoeid speuren, heeft hij in enkele tijdschriftartikelen vastgelegd en die stukken zijn thans tot een bundel verenigd.

In verband met den inhoud van dit geschrift is het van belang, behoorlijk nota te nemen van den titel: „Nederlandsch Volksgeloof“. Want de onderzoekingen van den heer Gewin betroffen slechts een bepaald onderdeel der folklore, dat n.l. wat er leeft aan primitief gelooven op grond van verschijnselen rondom. Wat hij meedeelt ligt dus eenzijdig buiten het terrein van het gelooven in religieuze zin, al is er natuurlijk hier en daar relatie, onbewuste invloed merkbaar, anderzijds buiten dat, wat we bijgeloovigheid plegen te noemen, ofschoon weer in sommige gevallen het volksgeloof de bijgeloovigheid nadert. De doorwerking van deze beide mogen dus in het volksgeloof te constateeren zijn, in den eigenlijken zin is volksgeloof dat complex van voorstellingen, gezegden, begrippen, dat gebaseerd is op waarneming van de werking der natuurkrachten, op primitieve uitlegging van verschijnselen, op, half uit vrees, half uit eerbied gegroeide voorstellingen aangaande bestaande, maar niet te definiëeren invloeden. Naarmate men minder intellectueel, dat is dus minder kritisch tegenover de dingen staat, is er voor zoodanig primitief denken meer plaats en vandaar, dat het volksgeloof ook juist gebonden is aan het volksmilieu en daar, zelfs ondanks doorgaande ontwikkeling in breeder lagen, toch, mede door historische antecedenten, blijft bestaan.

Zoo kon de heer Gewin langs de polderwegen van het Sticht en de heipaden van de Veluwe veel van zijn gading vinden, dikwijls bij de menschen ook niet anders meer dan bij name of van hooren zeggen bekend, maar alzoodanig dan toch nog levend. En wat hij verzamelde bracht hij samen in drie hoofdstukken: Volksgeneesmethoden, In den Nacht, Heksenwaan.

De beteekenis van dit boek is in de eerste plaats

¹⁾ Uitg. van Neerlandia, Arnhem.

de betrouwbaarheid der mededeelingen. De Auteur vermeldt meestal de plaats, waar hij eenig gegeven vond en weet den man te noemen, die het hem verstrekke. Vooral in wetenschappelijke zin is dit een factor van waarde.

Ten tweede is het van belang, dat de heer Gewin de vondsten, die hij deed, getoetst heeft aan de resultaten, die de wetenschap der folklore tot nu toe heeft bereikt. In veelvuldige annotatie vinden we verband gelegd tusschen wat hij heeft opgemerkt en wat uit de boeken van elders bekend is. Waar men gaandeweg tot de overtuiging komt, dat er nauwe relatie is tusschen locale folkloristische elementen en de algemeen-menschelijke psychie, is deze opzet van Gewin's studie van beteekenis.

En eindelijk heeft het de bekoring, dat het ons inzicht omtrent allerlei vormen en voorstellingen, die ook nog in ons dagelijksch leven hun rol spelen, zij het dan formeel en meestal niet anders dan als een weerslag in woorden op een bepaalde situatie, en dat het zoo aan verschillende onbegrepen, doellooze formules een achtergrond geeft.

In zijn inleidend woord zegt de Auteur, dat „een novellistische behandeling van volksverhalen niet (ligt) in (z)ijn geest“ en deze mededeeling verklaart inderdaad den ietwat kroniekmatigen vorm van behandelen. Toch geloof ik, dat de leetuur-mogelijkheid van dit boekje er bij gewonnen zou hebben, zoo hij dien anderen weg had gevolgd en meer illustratief, minder feitelijk de resultaten van zijn onderzoek had weergegeven. Dat het wetenschappelijk gehalte daardoor geschaad zou zijn, was m.i. niet te vreezen, omdat het materiaal wetenschappelijk getoetst en verkregen was, en het interessante van de stof en minder strengen vorm volkomen rechtvaardigde.

Een beknopt register is aan het boek toegevoegd. Wie zich voor folkloristische onderzoekingen interesseert, zal deze studie met waardeering lezen, en, mede door den sterk-gecomprimeerden vorm, overvloed van materiaal er uit kunnen putten voor verdere, eigen studie.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Tot de eenheidsbeweging, die zich vooral in de wereld van het Angelsaksische ras na den oorlog tamelijk scherp begon af te teekenen, moet ook gerekend worden het streven in Schotland om te komen tot eene vereeniging tusschen de beide sterkste kerkengroepen aldaar: de kerk van Schotland, deze is „de staande kerk“ en de machtige United Free Church, waarmede wij correspondentie onderhouden. Toch schijnt in den kring van deze laatste kerk de voorzichtigheid te nopen niet al te hard van stapel te loopen. Men vrees n.l., dat vele gemeenten en leden bij eene eventuele vereeniging achter zullen blijven en dan vroeg of laat de immer in kracht toenemende Free Church zullen versterken. Deze Free Church ging namelijk niet mee met de vereeniging in 1900 gesloten tusschen de United Presbyterian en de Free Church. Ik noemde reeds vroeger een boekje, geschreven door één der afgevaardigden op de Synode van Utrecht, Rev. Prof. J. Kennedy Cameron, M.A., onder den titel: *Scottish Church Union of 1900 Reminiscences and Reflections*, dat ons zoo goed en bondig oriënteeren kan. Om nu deze verlangde vereeniging te bevorderen tusschen de „staande kerk“ en de groote vrije kerk van Schotland, stuurt men ook aan op herziening van de belijdenisschriften, als de Westminster Confessie, The Shorter Catechism, de Confessio Scotica. Sir Donald Macalister, Principal van de Universiteit van Glasgow dringt daar op aan in een boekje onder den titel: *De auteurs van den kleinen Catechismus*, van zijn hand verschenen. Wij moeten in de taal van onzen tijd spreken, zoo betoogt hij, gelijk de opstellers van de oude belijdenisschriften, „standards“ in het Engelsch genoemd, het deden in hun taal. Wij moeten daarbij gebruik maken van het licht, dat sinds de opstelling dier belijdenissen uit Gods Woord tot ons is doorgebroken. Hij meent, dat de kerken in onzen tijd hebben geleerd te spreken met andere talen, gelijk de Geest haar heeft leeren spreken. Hij acht het de roeping der kerk haar geloof te belijden in een taal, die ons geslacht kan verstaan.

In belijdenisschriften aanvaard door de Schotsche kerken wordt „the nobles declaration“, de edele uitspraak gedaan: God alleen is de Heer van ons geweten — en de eisch van een ingewikkeld geloof en blinde gehoorzaamheid (als bij Rome, K.) vernietigt de vrijheid van geweten en van denken, en nu meent Sir Donald, dat het de roeping der kerk is om ook in den tegenwoordigen tijd zich te houden aan de uitspraak.

Wij zouden o.a. de opmerking willen maken aan hen die redeneeren als deze Principal: leert dan ons geslacht die taal weer kennen en leidt het in in de gedachtenwereld der vaders. De vrees in de kringen der United Free Church, dat velen bij een eventuele vereeniging achter zullen blijven schijnt mij niet ongegrond. Vooral in de plattelandsgemeenten houdt men ook in Schotland nog vast aan de voorvaderlijke leus en zede.

Ik schreef van het vasthouden aan de voorvaderlijke zede. Echter in Schotland heeft men een harden knip in de groote industriële centra tegen de verwildering van de volksmassa's. Men is blijde ter eener zijde, dat door de geweldige actie op het gebied der onthouding het drankmisbruik sterk is afgenomen; doch nu worden andere prikkels gezocht en dreigt het ontzettend gevaar van het hazard-spel, van het wedden. Zoo las ik in het laatste nummer van „De Record“ een artikel dat vraagt: is dubbelen zonde? De landswetten

verbieden h... worden „ge... alle wedden... zonde gekon... woede de p... Nog wijst... Schotland... gezegend lan... de volgevin... de Zondag... kje, om a... noemen, die... rust en in... Schotland h... zoo vraagt e... te haken on... tegen dien... land steeds... heilzame

Lees ik... mij daaruit... We weten d... aan het wo... viakkig opti... ticisme; dat... weinig opgev... het geestelij... Schotland. I... „huidigen t... als vrucht v... gehouden ov... milieux, van... buiten de ke... hoofdstukke... hoofddeelen... trekkinge... wel, dat zulk... toe benoemd... zou hebben l... zicht de aan... acht dat zoo... hebben om... volbrengen.

Nu werd... dingen zag... De hoofdli... dat er veel... dragers en... overblijft.

Onder de... in dit zelfde... dige vergelij... waardige wa... pilgrim in l... delijke raadt... Christen in... „helpers“ zij... eur van dez... zonden dien... hij het licht

Omtrent d... voor vijf ke... kerkeroversch... ik daaromtr... Secretaris d... Welsh Calvin... Wales. Ten... kerk corres... laatste jaren... kerk is vera... slechtering. I... wat vreemd... weten innu... disten de e... meer metho... spronkelijk u... de kerkre... het woord... make de le... king is te v... Ook ten op... opdracht va... corresponde... stellen van d... zijds corres... kunnen doen... een paar va... van de Presl... van Wales (

Deze kerk... ledental. Het... Engelsch. O... eenzelfde er... zij een di... zy verbaasd... baar was vo... kunnen volge... Deze beide... het Engelsch... het Nederlan... zelfs van tw... secretaris va... secretaris te... antwoord op... kerkgezang i... het Engelsch... ik, dat de... — haar tege... de staande... Church al... lerland en c... land, bezig... stellen. Het... gezangboek... dan een van... laatste hand... gezangboek... aan het oor... kerkgemeens... psalmen, na

en. De Auteur
eenig gegeven
die het hem
ken zin is di

de heer Gewin
heeft aan de
folklore tot nu
notatie vinden
zij heeft opge-
lers bekend is
ging komt, dat
folkloristische
ijke psycho, is
beteekenis,
g, dat het ons
voorstellingen,
leven hun rol
tal niet anders
p een bepaalde
shillende onbe-
tergrond geeft.
Auteur, dat
volksverhalen
emededeeling
kroniekmatigen
ik, dat de le-
bij gewonnen
eg had gevolgt
t de resultaten
even. Dat het
geschaad zou
t het materiaal
en was, en het
strengen vorm

oek toegevoegd
erzoekingen in
urdeering lezen
meerden vorm
en putten voor

C. T.

ERKEN.

oral in de wereld
oorlog tamelijk
genkend worden
in tot een ver-
kerkengroepen
de staande kerk
waarmede wij
int in den kring
te nopen niet
vrees n.l., dat
uuele vereeniging
laat de immer
ullen versterken
et mee met de
de United Pres-
reeds vroeger een
vaardigen op de
Kennedy Cat-
tish Church
and Refler-
orienteeren kan
bevorderen in
vrije kerk van
erziening van de
Confessie, The
a. Sir Donald
ersiteit van Glas-
okje onder des
leinen Cate-
Wij moeten in de
etoogt hij, gelijk
iften, "standards"
in hun taal. Wij
licht, dat sinds
Gods Woord tot
kerken in onze
dere talen, gelijk
Hij acht het de
den in een taal.

er de Schotsche
i", de edele uit-
eer van ons ge-
gewikkeld geloof
ne, K.) vernietig-
en, en nu moet
kerk in om ook
houden aan die

illen maken aan
d: leert dan om
idt het in in de
es in de kringen
ij een evenveel
ut mij niet onge-
enten houdt met
oorvaderlijke le-
de voorvaderlijke
een harten kamp
n de verwildering
ter eener zijde
ebied der onthou-
nomen; doch nu
freigt het ontzag
het wedden. Zoo
De Record" en
De landswetten

verbieden het op straat, maar op alto manieren kan worden „gespeeld“. Alle speculatie met inbegrip van alle wedden en hazardspel wordt onduidelijk als zonde gekenschetst. Het groot gevaar is, dat de speelwoede de plaats heeft ingenomen van de drankzonde.

Nog wijst op verslapping der voorvaderlijke zede in Schotland de klachte uit dat eenmaal zoo bijzonder gezegend land, dat terwijl bijna in alle landen van Europa de wetgeving zich bemoeit met de bevordering van de Zondagsrust, als Hongarije, Slovačië, Tsecho-Slovačië, om als scherpe tegenstelling deze landen te noemen, die haar haast niet kenden, juist de Zondagsrust en in verband daarmee de Zondagsheiliging in Schotland hand over hand afnemen. Hoe is 't mogelijk, zoo vraagt een Schot, dat wij Schotten er naar schijnen te haken om „onzen Engelschen Zondag“ uit te ruilen tegen dien van het vasteland; terwijl juist het vasteland steeds meer overtuigd schijnt te worden van het heilzame dat er schuilt in den Engelschen Zondag.

Lees ik zoo de stemmen uit Schotland, dan klinkt mij daaruit geen blijde toon van opgewekte stemming. We weten dat het angelsaksische ras, vooral als Amerika aan het woord is, niet vrij te pleiten is van een oppervlakkig optimisme, dat bijzonder eigen is aan alle practisme; dat nu in aanmerking nemende zegt ons deze weinig opgewekte toon waarlijk niet veel goeds omtrent het geestelijk leven van den tegenwoordigen tijd in Schotland. Ik las o.a. een overzicht, gegeven van den „huidigen toestand van Kerk en Volk in Schotland“, als vrucht van een schouw, gedurende heel een jaar gehouden over het christelijk leven in de industriële milieus, van uit het gezichtspunt der kerk en van buiten de kerk genomen. Dat overzicht bestond uit drie hoofdstukken met onderscheiden onderdeelen. De drie hoofddeelen hadden ten titel: indrukken, gevolgtrekkingen, wenschen. „De Record“ wenschte wel, dat zulk een schouw werd gehouden door een daartoe benoemde commissie, die ook nog in oogenschouw zou hebben te nemen vraagstukken, waaraan in dit overzicht de aandacht niet was geschenken. Deze periodiek acht dat zoo'n commissie wel een dik halfjaar noodig zou hebben om haar taak eenigszins volledig te kunnen volbrengen.

Nu werd een overzicht gegeven van hoe een leek de dingen zag en hoe een predikant daarover oordeelde. De hoofddruk is dat er veel, zeer veel, is te doen; dat er veel werk is aan den winkel voor de ambtsdragers en de leken beiden; dat er veel te wenschen overblijft.

Onder de rubriek „boekbespreking“ trof mij in ditzelfde Aprilnummer van de Record een aardige vergelijking, gevolgd door een zeer behartigingswaardige waarschuwing. Het ontbrak, zoo ving zij aan, pelgrim in Bunjan's reize op zijn weg niet aan vriendelijke raadgevers en gezelschap, en zoo gaat het den Christen in den tegenwoordigen tijd eveneens. Zijn „helpers“ zijn inderdaad zoo talrijk, dat hij gevaar loopt eer van dezen afhankelijk te worden dan dat zij hem zouden dienen, gelijk dit toch moet zijn, Gods Woord bij het licht des Geestes beter te leeren verstaan.

* * *

Omtrent de samenstelling van een nieuw gezangboek voor vijf kerken in Groot-Britannië en Ierland, kan ik kerensover nuw mededeelen. Zooeven toch ontving ik daaromtrent inlichtingen op mijn verzoek van den Secretaris der Engelsch-sprekende afdeling van de Welsh Calvinistic-methodist of Presbyterian Church of Wales. Ten overvloede herinner ik, dat wij met deze kerk correspondentie onderhouden, die echter in de laatste jaren al zeer onregelmatig is. De naam dezer kerk is veranderd. Deze naamsverandering is geen verslechtering. De combinatie Calvinistic-methodist was wel wat vreemd, hoewel verklaarbaar door de historie. Wij weten immers, dat van de beide vaders der Methodisten de een meer Calvinistisch was en de ander meer methodistisch. Op de kerk van Wales stond oorspronkelijk meer het Calvinistisch stempel. Dit heeft wat de kerkregering betreft gedomineerd. Ik spatieer het woord kerkregering, omdat ik vrees, dat inzake de leer er eerder verslapping dreigt dan versterking is te verwachten van het Calvinistisch karakter. Ook ten opzichte van deze kerk blijft van kracht de opdracht van Utrechts Synode, dat de D.D. voor de correspondentie zich voortdurend op de hoogte moeten stellen van den toestand in de kerken waarmede onzerzijds correspondentie wordt onderhouden. Om dit te kunnen doen is het zeer te wenschen, dat dezen zomer een paar van onze mannen zullen zijn op het Concilie van de Presbyterianische Alliantie, dat in de hoofdstad van Wales Cardiff zal vergaderen.

Deze kerkgemeenschap bestaat uit een tweetalig ledental. Het eene gedeelte spreekt Welsh, het ander Engelsch. Onze afgevaardigden naar Schotland hebben eenzelfde ervaring opgedaan in de Free Church. Toen zij een dienst bijwoonden in het Celtic, stonden zij verbaasd over het feit, dat dit geheel onverstaand was voor degenen die een Engelsche preek goed kunnen volgen. Zoo nu staat het ook met het Welsh. Deze beide talen verschillen minstens evenveel van het Engelsch als de Friessche taal onderscheiden is van het Nederlandsch. In de kerk van Wales spreekt men zelfs van twee secties. Ik had mij gewend tot den Secretaris van deze kerkgemeenschap. Hij bleek mij de secretaris te zijn van de Welsh section. In antwoord op mijn schrijven, dat informeerde naar het kerkgezag in deze kerk, schreef mij de secretaris van het Engelsch sprekend deel. Uit dit schrijven nu vernam ik, dat de Presbyterian Church of Wales — haar tegenwoordige naam — in samenwerking met de staande kerk van Schotland, de United Free Church aldaar, de Presbyterian Church van Ierland en de Presbyterian Church van Engeland, bezig is een nieuw gezangboek samen te stellen. Het beoogt een revisie te zijn van het oude gezangboek en dat ook nu nog in gebruik is in meer dan een van de Presbyterianische kerken. De laatste hand is aan deze revisie gelegd en het nieuwe gezangboek zal in dezen zomer worden onderworpen aan het oordeel van de Synodes der vijf genoemde kerkgemeenschappen. Dit nieuw gezangboek bevat geen psalmen, aangezien in Schotland de psalmen para-

fraseeringen zijn van de ontijdende psalmen der Heilige Schrift. De psalmen die in Schotland worden gezongen sluiten zich zeer nauw aan bij de woorden in den Bijbel. Toch bevat deze nieuwe bundel eenige psalmhymns en paraphrases ter gemootmaking aan het sterk verlangen van Engeland en Wales.

De commissie met de samenstelling van dit nieuwe gezangboek heeft eenstemmig besloten op de aanstaande Synodes, te houden in de maand Juni, sterk aan te dringen op de invoering daarvan in de genoemde kerken.

Daarbij werd overwogen, dat het tegenwoordig hymnboek (gezagboek) al dertig jaar oud is en een nieuw broodnoodig was.

Enkele kerken in Wales zingen de psalmen, waartoe zij een afzonderlijk Psalmboek gebruiken; echter zij gebruiken daarbij niet de rythmische overzetting, die in Schotland in gebruik is. Ook zijn er kerken waarin men in 't geheel geen psalmen zingt. In de kerk van Sydney O Morgan, den man belast met de saamroeping van de commissie uit de Engelsch sprekende kerken, wordt the Revised vertaling van de Psalmen gebruikt, doch over 't geheel slechts in de morgen-godsdienstoefening.

* * *

In Amerika zijn twee bijzonder groote conferenties gehouden. De eerste was een zendingsconferentie van 28 Januari tot 2 Februari. De grootste van dit karakter na die van Edinburgh in 1910. Men bedenke, dat het drie-vierde deel van al den zendingsarbeid over de wereld gedreven wordt en van de kosten gedragen door de Vereenigde Staten en Canada. Op deze conferentie waren ook gasten uit Europa en wel uit Groot-Britannië, Frankrijk, Duitschland, Nederland en Zweden, terwijl veel arbeiders van de zendingssterren uit heel de heidenwereld tegenwoordig waren. Ongeveer vier duizend afgevaardigden vertegenwoordigende vijf-entachtig zendingscorporaties en daaronder voor een derde deel vrouwelijke arbeiders waren getuige van de opening dezer conferentie. Nog zij opgemerkt, dat de Vereenigde Staten en Canada samen ongeveer 19000 zendelingen in het veld hebben en dat de uitgaven klommen tot de som van ongeveer twintig millioenen gulden. Verder deel ik geen bijzonderheden mede, hoe veel van deze conferentie ook te schrijven zij, opdat ik niet eens anderen veld afweide, echter nog ééne mededeeling waardoor ik weer van dit veld op het mijne terugspring. Open en rond spreken de zendelingen als hun meening deze schrikkelijke beschuldiging uit tegen de zogenaamde Christelijke wereld, dat de godsdienstige en zedelijke verwildering en laksheid van menigten beiden van mannen en vrouwen voor het heden de meestformidabele hinderpaal is voor den voortgang van den Christelijken zendingsarbeid onder de niet Christelijke volkeren, uit welke middelen in den tegenwoordigen tijd duizenden van jonge menschen reizen in de zogenaamde Christelijke wereld en thuis gekomen mededeelen wat zij daar zagen en leorden.

De andere groote vergadering betrof de opvoeding; zij was dus een opvoedkundig congres, gedurende een week gehouden te Cincinnati Ohio; op dit congres waren vertegenwoordigers uit alken staat der Vereenigde Staten, ten getale van dertien duizend; de grootste vergadering van „schoolmasters“ die de afgevaardigde uit Grand Rapids ooit had gezien. Misschien maakt een lezer de opmerking, dat ik dikmaal wel wat gelijk op een kievitsoeker, maar dan op een onervarene, die 't altijd over de sloot zoekt en niet op het land waarop hij loopt, alsof ze daar niet zijn te vinden. Ter geruststelling deel ik ook nu mee, dat er op mijn eigen veld genoeg is te vinden zonder mij te begeven op dat van de school of van de zending. Het verslag dat ik in The Leader van Maart over dit congres las biedt mij stof genoeg voor mijn eigen rubriek. Het congres sprak de meening uit, dat het godsdienstonderwijs op de Openbare School in Amerika niet kan gemist worden, overmits het gezin, de kerk en de Zondagschool nog meer zouden kunnen en moeten doen, dan zij alreede doen, om de kinderen des volks die kennis bij te brengen welke zij noodig hebben tot de vorming van hun karakter. Het congres is dankbaar voor wat deze drie reeds doen, doch oordeelt, dat er meer moet worden gedaan. Het wil geen neutraal onderwijs met een of twee uur godsdienstonderwijs daarnevens. Het wenscht beslist Christelijk onderwijs in alle de vakken. Het wenscht Christelijk nationaal onderwijs. Ik ga voorbij aan hetgeen dit congres aan critiek oefent op de overlading; aan hetgeen het eischt, zal het onderwijs praktisch zijn. Kostelijke dingen worden daaromtrent gezegd. Doch over de sloot mag ik niet gaan eieren zoeken. Het congres oordeelt dus, hoezeer waar is, dat in de eerste plaats de ouders geroepen zijn hun kinderen op te voeden in de vrees des Heeren; en het dankbaar erkent, dat deze opvoeding in vele gezinnen wel degelijk wordt gegeven; en constateert, dat vele kerken hebben ter hand genomen de onderwijzing der jeugd in de dingen van Gods koninkrijk en vele predikanten de noodzakelijkheid daarvan wel degelijk toestemmen, de dominees voor het meerendeel menschen zijn die het erg druk hebben. Daarom, hun bemoeienis, zoonin als de zorg der ouders genoeft in onzen overbezette tijd, zoo blijft er dan een grootsche taak voor de Openbare School en zij is: niet dit noodige werk uit de hand der ouders en der predikanten te nemen, maar aan te vullen en te doen, wat de beide eersten reeds doen, maar nog niet genoeg. Wel wordt de Bijbel in de scholen in Amerika gelezen; wel is de school-atmosfeer opbouwend, de leer en leesboeken, de liederen die worden gezongen, heel het school-materiaal prikkelen wel tot een beter leven, 't wordt dankbaar erkend, maar 't is niet genoeg: het congres wenscht, dat het Openbaar onderwijs worde gegeven in positief Christelijken zin. Is 't niet een opmerkelijk geluid, dat vernomen wordt, opklinkend uit een vergadering van dertien duizend vierhonderd en negentig „schoolmasters“ der Public School, verklarend, dat de „opvoeders“ bereid zijn zulk een gewenscht onderwijs te geven?

* * *

Van tijd tot tijd wees ik op het werk van den Deutschen Hilfsbundes für Christliches Liebeswerk im Orient, E.V., waarvan het gratis

aan te vragen maandblad Sonnen-aufgang, uitgegeven te Frankfurt am Main, Fürstenerbergerstrasse 115, nog steeds mededeelingen doet. Ook nu kom ik daarop terug met dankbare erkenning voor 't geen zelfs in dezen tijd nog door Duitsche Christenen voor de arme Armeniërs en andere Christelijke volksdeelen in het Turksche rijk wordt gedaan. Te midden van de Mohammedaansche wereld van het nabije Oosten leven nog eenige duizenden Christenen, resten van overoude tijden van sektarische groepen uit de dagen der oecumenische concilies. Veel te min wordt aan die martelaarskerken, die zoo betrekkelijk nabij de groote Christelijke kerken leven en lijden, gedacht en gedaan. Eere aan de Duitschers, die het werk der leniging van hun nood, van de prediking van het Evangelie onder hen zijn aangevangen en hebben voortgezet onder de meest zware omstandigheden. Men kan weten, dat velen der Christenen zijn uitgeweken naar Europa; vooral naar Thracië en Bulgarije. Ook daarheen zijn de arbeiders en arbeiders der Duitsche hulpvereeniging hen gevolgd. Daar werken zij onder hen en ook onder de vele Mohammedanen, die in dit duistere deel der Christenheid in het Zuid-Oosten van Europa leven. Doch ook in Syrië zetten zij nog voort hun werk onder de vele weezen en armen die ontkomen zijn aan de Turksche slachtingen. Thans maken de armen in Voor-Azië zeer zware tijden door. De winter was er in tegenstelling met hier zeer koud en dat zegt daar zooveel. De Joden-Zending der United Free Church maakte ook melding van den zeer kouden en ongunstigen winter in Galilea pas doorleefd. En in het nabije Oosten en in Philopel, Sofia en andere centra's van Oostersche Christenen en Mohammedanen zet deze vereeniging haar arbeid met tancie volharding voort. Die arbeid is in en onder een Mohammedaansche wereld zoo bijzonder zwaar. Hij wordt in Syrië nog gewerkt in Cawalla, Aleppo, Marasch en Beiroet. Door soepitudoelingen tracht deze vereeniging den honger van honderden te stillen. Aandoenlijk is te lezen hoe dankbare ouders in Duitschland, dankbaar voor behoud, herstel en bewaring hunner kinderen, gaven zenden voor dezen arbeid. Waarlijk zij die hier werken in zulk een gevaarlijke omgeving onder de Turken, deze mannen en vrouwen, zij zijn helden en heldinnen. Welk een blijde geloofsmoed, en welk een sterk geloofsvertrouwen spreekt niet uit hun brieven!

* * *

Rudolf Steiner, de stichter en leider van de anthroposofische beweging is op den leeftijd van 64 jaar te Dornach bij Bazel gestorven. Hij was met groote gaven begiftigd en trok daardoor reeds vroeg de opmerkzaamheid. Weetgierig als hij was wierp hij zich op de natuurwetenschappen, die juist in opkomst waren. Als vrucht daarvan verscheen van hem een uitgave van Goethes werken op het gebied dezer wetenschappen. Toen stond hij nog vreemd, zoo niet vijandig, tegenover het Christendom. Daarna kwam hij onder den invloed van de beide Theosofische leiders: madame Blavatzky en Annie Besant, en nam de leiding dezer beweging voor Duitschland op zich in de jaren 1901—1913. Daarop scheide hij zich van de theosofische beweging af en werd de leider van de anthroposofische vereeniging. Toen kreeg zij twee centra's: één te Dornach, waar het Goetheanum gesticht werd naar het ontwerp van Steiner; dit verbrande in 1923. Het tweede centrum vormde zich te Stuttgart, alwaar de zogenaamde Waldorfschule, een klinisch-therapeutisch Instituut en de hoofdzetel van de „Christengemeenschap“ zich bevinden. Na den oorlog hield hij op vele plaatsen in het binnen- en buitenland voordrachten. Slechts kleine groepen volgden hem. In den laatsten tijd liet hij de propaganda over aan ijverige volgelingen. 't Is moeilijk te zeggen waarin de kracht van dezen bizonderen man gelegen heeft. Het Christendom, dat Steiner er met de haren bijgesleept heeft in zijn bespiegelingen, heeft niet veel Christelijks meer en beteekent misschien wel het meest als bewijs hoe ziek onze tijd is, dat zulke uitingen van den menschelijken geest gansche groepen nog kunnen binden.

Steiner had het plan gevormd om den verbranden tempel weer te herbouwen op den zoogenamen Bluthügel bij Dornach, waaraan voor de Zwitsers een rijke historische herinnering verbonden is. Hij stelde zich voor een nieuwen tempel te bouwen, tachtig meter lang en breed en veertig hoog, en dat alzoo het machtigste gebouw van Zwitserland zou worden. Heemschut heeft zich daartegen ten sterkste verzet. 't Is nu best mogelijk, dat dit plan van Steiner door zijn dood niet zal doorgaan. De „Frankfurter Zeitung“ meent, dat de tegenstand der Zwitsers, in Heemschuts protest bij de regeering tegen dezen tempelbouw openbaar geworden, maar al te goed is te verklaren. Want als de geest dit lichaam zal hebben verlaten, dan zal, naar zijn oordeel, deze tempelbouw nog eens als een monstrum daar staan in de toekomst.

* * *

In Spanje met zijn vele millioenen inwoners zijn ongeveer evenveel Protestanten als in België, tegen de dertig duizend. Hoewel het Protestantisme eenigen voortgang maakt en God de Heere de prediking van 't Evangelie in de Haute Arragon van uit Zuid-Frankrijk op wonderlijke wijze heeft geleid en met Zijn zegen gekroond, het is toch nog zoo zwak en heeft nog hoogenaamd geen invloed geoefend op den volksgeest, wat niet met dezelfde woorden kan worden verzekerd van het Protestantisme in België. In den laatsten tijd heeft men talken weer gelegenheid om van Roomsche stoutigheden melding te maken; dan van uit Polen en de Oostzeeprovincien en nu weer van uit Spanje en Italië. In Italië heeft de vriendschap tusschen den renegaat Mussolini en den paus reeds haar schadelijke gevolgen. De reactionaire regeering heeft de jeugdongorganisatie onder de Protestanten bij besluit der Overheid opgebeven, en wel op grond, dat zij een oproerige organisatie zoude zijn. Een sterk staaltje van Roomsche onverdragszaamheid in Spanje nu wordt medegedeeld door Ds Theodor Fliedner. In het stedeke Ibañerando, van de provincie Estremadura, stierf in Februari een lid van de evangelische gemeente, dat zijn verlangen had

te kennen gegeven begraven te worden op protestantische wijze. Trots den sterken wederstand van de weduwe des gestorvenen, liet de pastoor door geweldmiddelen het lijk weghalen en 's middags begraven op Roomsche wijze op het Roomsche kerkhof. De begrafenis had plaats onder de hooge bescherming van de politie. Zij verklaarde bij monde van haar sergeant, wij zouden zeggen, brigadier, dat deze laatste wil van den gestorvenen niets meer betekende dan „un papel mojado“, dat wil zeggen: een nat stukje papier.

Uit Griekenland kwam een goed bericht, dat ons echter wel een weinig onthutst doet staan over toestanden die daar blijkbaar voor kort nog heerschten. Men kan zich haast niet voorstellen, dat tot voor korten tijd de colportage en verkoop van Bijbels in de overzetting van het tegenwoordige Grieksch aldaar verboden waren. Men mocht den Bijbel in de oude Griekse overzetting verkopen, maar niet dien in de heden-daagse volkstaal. Dit is nu anders geworden. Van uit Engeland worden thans groote bezendingen Bijbels naar Griekenland gezonden, vertaald in het nieuw-Grieksch en wat nog het beste bericht is, zij worden bij duizend-tallen verkocht en gaarne gelezen. Toch meene men niet, dat een mentaliteit der kerkelijke machthebbers, waardoor men gedreven werd om zich zoo scherp te stellen tegen eene vertaling in het nieuw-Grieksch zoo heel ver afstaat van wat in sommige kringen van ons vaderland ook nog wel zoude worden begeerd. De kerkelijke en godsdienstige behoudzucht in kringen die men wel eens heeft aangeduid met den naam „zeifkant“ is ook ten onzent soms ontslepend en zoekt zijn kracht en openbaart zijn onmacht in zijn groote voorliefde voor allerlei „archaïsmen“.

G. KEIZER.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweemaal te:

Borger: R. Brouwer te Herwijnen en cand. D. Fomstra te Woudsend.
Zwolle (vac. K. J. Kapteijn): J. Uebel te Varsseveld en J. L. v. d. Wolf te Krulingen.

Beroepen te:

Hemelum: cand. H. Telder te Utrecht.
Kollumerpomp en Vianen: cand. B. Telder te Utrecht.
Nieuji: H. Steen te Zoutkamp.
Suawoude (2e maal): H. H. Pol te Stadskanaal.
Tienhoven: cand. J. C. Houtzagers te De Bilt.

Aangenomen naar:

Grijpkerke (Z.): cand. J. Dijkstra te Warns.
Sijlde-Gendringen: cand. M. Wiekenmaker te Vliessingen.
Suawoude (2e ber.): H. H. Pol te Stadskanaal, Pekelderweg.
St. Panas-Heer Hugowaard: cand. H. W. H. van Andel te De Bilt.

Bedankt voor:

Daarswoude, Onderdendam en Giesou. Oud en Nieuwkerk: cand. J. Dijkstra te Warns.
De Lier: G. O. Doornier te Emmen.
Groningen (vac. N. Y. van Goor): G. R. Kuiper te Haarlem.
St. Laurens, Ternaard, Dordrecht, Aarlanderveen, Vianen.

Tienhoven, Domburg-Westkapelle, Zegwaart, Oegstgeest, Dwingelo, en Lithoorn: cand. H. W. H. van Andel te De Bilt.

Sraoskerke (W.): A. B. W. M. Kok te Wommela.
Vreeswijk: J. H. Binnema te Kiehlendeweer.

Intrede te:

Winnam (Fr.): cand. W. J. Baan. Tekst Col. 1:18.

Afscheid van:

Den Helder: R. v. d. Werf. Tekst Hand. 20:32.

Emeritaat. De F. Drost, predikant der Geref. Kerk van Moordrecht, heeft emeritaat gevraagd.

De A. Mulder, predikant bij de Geref. Kerk van Abcoude, heeft wegens ziekte tegen 1 Juni a.s. emeritaat aangevraagd.

Beroepbaar. De heer J. C. Houzingers, theol. cand. te De Bilt, Wilhelminalaan 3, zal een eventueel beroep uit de Geref. Kerken thans gaarne in overweging nemen.

Door de classis Smeeth werd praepar. geëxamineerd en beroepbaar gesteld bij de Geref. Kerken de heer J. Attema theol. cand. te Hlt.

De heer Attema verzoekt ons mede te deelen, dat hij gaarne de Kerken dienen zal en binnenkort hoopt te berichten, dat hij een eventueel beroep in overweging zal kunnen nemen.

De H. Thomas. De H. Thomas, predikant bij de Geref. kerk van Leiden, zal op medisch advies twee maanden rust houden.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweemaal te:

Zaandam: J. P. Meijering te Nieuwpoort en C. S. v. d. Ven te Lisse.
Zeist: L. H. v. d. Meiden te Dordrecht en H. Vlasier te Leeuwarden.

Beroepen te:

Werkendam: J. de Bruin te Maassluis.

Bedankt voor:

De Kruis: H. C. Buse te Murnerwoude.
Harlingen: A. Gruppen te Vliessingen.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Intrede te:

Brinissse: J. Vreugdenhil. Tekst Jes. 62:1.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Patten op de Veluwe (toez.): Dr. J. D. de Lind van Wijn-gaarden te De Bilt.
Vaassen (Gd.): J. H. van Schuppen te Groot-Ammers.

Aangenomen naar:

Hoorn: A. van Lunsen te Peperga.
Markelo: G. C. Schellenberg te Eierland op Texel.
Witmarsum: J. Eikema te Benningbroek.

Bedankt voor:

Aasen (Vereen. Chr. Belangen): H. E. Beker te Gerssel.
Kerkdriel: W. A. Dekker te Krabbendijke.
Lekkerkerk: J. Eikema te Benningbroek.
Roswinkel: D. Siemelink te Nieuw-Weerdinge.
Rouveen: A. F. P. Pop te Nijkerk.

Intrede te:

Drachten (Evangelisatie): L. M. J. S. Hertkens. Tekst 1 Cor. 15:14.
Rinsumageest: G. Elzinga. Tekst 1 Cor. 1:23a.
Wageningen: J. H. v. d. Wal. Tekst Matth. 28:19.
Zoelmond: A. H. de Wit. Tekst 2 Cor. 4:7a.

Afscheid van:

Benning: C. F. S. Rutgers. Tekst Num. 6:4.
Doelichem: Dr. K. J. Brouwer. Tekst Hand. 20:30.
Jaarsveld: F. Schimmel. Tekst Luk. 12:32.
Ransdorp: J. Janse. Tekst Openb. 22:21.
Workum: A. A. Binnemann. Tekst Rhet. 13:20 en 21.

Overleden:

De H. A. Gerritsen te Gent (België).

— Dr. J. Waterink van Amsterdam hield Woensdag 11 te Arnhem voor de tweede Prov. Geref. Diaconale Conferentie van diaconen in de Geref. Kerken een referaat over „De Praktijk der bedeeeling“, aan de hand van de volgende stellingen:

1. Onder „de bedeeeling“ verstaat men gewoonlijk het af-deelen van datgene wat tot hun onderhoud van nood is, aan de armen van de gemeente van Christus.

2. In de praktijk dezer bedeeeling is er voornamelijk van twee zijden gevaar voor een richtige uitoefening van het ambt: het eerste is gelegen in den persoon van den ambt-drager, het tweede in hem, die tot de armen moeten worden gerekend.

3. Het gevaar voor den persoon van den diaken is voornamelijk gelegen in de volgende omstandigheden: a. hij loopt gevaar zijn werk te zien als ongeestelijk, wanneer hij zich beperkt enkel tot het „bedeelen“ der armen met stoffelijke goederen; b. er is een gevaar, dat zijn ambt als minder-waardig wordt gezien, waardoor hij het geestelijk ideaal zal gaan missen; c. voor enkelen zal er gevaar zijn, dat zij zich gaan beschouwen als voorden over de gezinnen, welke worden bedeeeld, waardoor bij de „bedeelden“ een onzuivere houding in het leven kan worden aangenomen.

4. Tegenover deze gevaren houden wij staande: a. het geestelijk karakter van den diakonen arbeid, zoowel van de „bedeeeling“ als van het verdere bezoek aan de gezinnen, welke op den voorgrond staan; b. de ambten zijn niet in meer- en minder-waardige te onderscheiden; ook het diakenambt heeft ten volle het karakter van een „ambt“, c. de diaken heeft te dienen; en ook in het gezin der „bedeelden“ is dege, die gezinshoofd heet, te allen tijde in de volle rechten van het christelijk gezinshoofd.

5. De gevaren, voortvloeiend uit het karakter van het „bedeelen“, behooren, zijn in hoofdzaak de volgende: a. er zijn zuchtelingen, die de diakonale hulp als een recht inroepen, zonder dat andere middelen om in hun nood te voorzien, zijn aangewend; b. er zijn er, die door handige veinzery de diakenen op een dwaalspoor weten te brengen; c. er zijn er „stijlen in den lank“, die uit bescheidenheid of valsche schaamtegevoel zich van diakonale hulp afzijdig houden; d. er zijn „gebedde“ gezinnen, waar de diakonie praktisch voor de moedigheid komt, dat zij ook niet-leden der kerk moet onderhouden.

6. Tegenover deze gevallen heeft de diaken: a. ernstige studie te maken van de „boekstreek“ de kunst om te helpen, evenmin als de ouderling mag hij verzamelen kennis te nemen van de gegevens, die de wetenschappelijke beoefening der „Ambtelijke vakken“ hem kunnen bieden; b. ernstig onderzoek naar „verdachte gevallen“ zoowel die onder 3a en 3b als die onder 5c genoemd worden, mag niet achterwege blijven; c. het hooren van getuigen is niet ongeoorloofd; d. in geval van ernstige verdenking mag overleggen van bewijsstukken worden gevraagd (gevallen 3a en 3b); e. het kan roeping zijn ook daar te „bedeelen“, waar die „bedeeeling“ wordt afgewezen, of althans niet wordt verlangd; f. in de gevallen onder 5d bedoeld is samenwerken met andere diakonien of steunorganisaties roeping; g. in alle gevallen is het beter om der consciëntie wille teveel geven, dan teveel in te houden.

Lezers van „De Reformatie“, die met zoveel sympathie dit blad ontvangen, wilt ook uw FAMILIE-ADVERTENTIËN ter plaatsing zenden.

Een belangrijk nieuw boek!

MAN EN VROUW
VOOR EN IN HET HUWELIJK

DOOR

Rev. A. Herbert Gray

UIT HET ENGBELSCH

VERTAALT DOOR

H. J. VAN DER MUNNIK

Prijs f 1.75

Geb. in Stempelb. f 2.50

— Een zeer bijzonder boek over de maatschappelijke, persoonlijke en lichamelijke verhouding tussen man en vrouw. De schrijver heeft inderdaad wat nieuws te zeggen. Daarom moet men naar hem luisteren. Dit frische en interessante boek in bestemd voor alle gehuwden en verloofden. Het prospectus wordt op aanvraag gratis toegezonden.

UITGAVE VAN

J. H. KOK te Kampen

GLAS IN LOOD.

Beschilderd en gebrand Glas.

J. BROERE - ROTTERDAM

Opgericht 1896

DIJKSTRAAT 115-117-119

Telefoon 2407.

CHRISTENDOM EN LITERATUUR

Zoo juist verschenen:

Christelijk Letterkundige
Studiën

verzameld door M. J. LEENDERTSE en Dr O. TAZE-
LAAR. leg. f 2.90. Geb. f 3.90. Alom in den Boekhandel
of bij de uitgeefster - U. M. HOLLAND - AMSTERDAM

GEEN ADVERTENTIE

in „DE REFORMATIE“ blijft zonder resultaat,
omdat zij door DUIZENDEN wordt gelezen!!

Verschenen:
ZENDINGSLIEDEREN
verzameld door een onderwijzer eener kweekerschool.
Dit boekje bevat 88 Zendingssliederen, op daarbij
aangepaste, alom bekende wijzen, te zingen door kinde-
ren en volwassenen. Te gebruiken zowel op kinderschool-
scholen als op andere zendingssamenkomsten.
Prijs f 0.35; bij mindere 50 ex. f 0.20 per ex.
OOSTERBAAN & LE COINTRE.

Hebt U ook al onzen Catalogus aangevraagd?

Het is Uw belang

Indien U piano of orgel wenscht te koopen te weten wat wij bieden Ook onze conditiën - zullen U belang in-boezemen.

Vraagt nog heden bij ons aan of Bezoekt onze magazijnen

GOLDSCHMEDING
RAADHUISSTRAAT, 48-50, UTRECHTSCHESTRAAT, 119.
AMSTERDAM
GEDEMPTE OUDE GRACHT 108, HAARLEM

VERSCHEENEN bij Js BOOTSMA, Uitgever
te 's-Gravenhage:

STEMMEN DES HEILS

LIEDERENBUNDEL

BIJEENGEBRACHT DOOR

J. DOUMA,

DIENKAAR DES WOORDS TE 'S-GRAVENHAGE.

HET MUZIKALE GEDEELTE ONDER TOEZICHT VAN

JOH. DE ZWAAN

ORGANIST TE 'S-GRAVENHAGE

207 Lieder, 416 pag. — GECART f 2.60, GEB. f 3.—

Uitvoerig prospectus wordt gaarne op aanvraag toegezonden.

VRAAGT PRIJS!
EN ONTWERPEN!

GLAS IN LOOD
Voor KERKRAKEN
ZENDINGSLIEDEREN, GEBROEDER
NAAM, VERMOEDEN, G.S.V.
V.M. JOH. VAN DER MEULEN
LEEUWARDEN
GRACHTSWAL 97-99
KRISTIEF SCHRIJVER, VERMOEDEN, BLOEDING
LAAG PRUZEN, TELUKKE AANVELINGEN

CHR. FAMILIEPENSIOEN TERBRUGGEN,
Rijnkade 73, ARNHEM.
Gevestigd sinds 1902.

Mooi uitzicht over Rijn en Betuwe.
Logeeren - Koffiedrinken
Middagmalen.

Condities schriftelijk.
Mevr. Wed. J. T. TERBRUGGEN-
DE LREUW.

N.V. „REFORM“
Dir. E. BOERMA
Groningen Amsterdam
Reeststraat 58 Rekin 70
Dames en Heeren-
kleedermakerij
Conspire door het ge-
hele land te uitbreiden.

Iedereen kan binnen 5 minuten orgel spelen door geboden maken van onze muziekboek in cijferaccorden. Men heeft bijzonder apparaat nodig. I leveren U Chr. of Volk. aft. per bundel, de Pauline f 3.—, geb. f 4.—. Na ontv. p.w. volgt franco toezending JOH. DE HEER, Rotterdam, zeedijk 324/32, Orgel-, Pianomuziekhandel.

GEVRAAGD

OM TE WERKEN
MET EEN POSITIEF
CHRISTELIJK
PRACHTWERK
EEN

BESCHAAFDE

HEER OF DAME

die door relaties of eigen positie met nette families in aanraking kan komen. Hooge provisie. Een schoone gelegenheid om op aangename en nette wijze een bijverdienste te verkrijgen. Vereichte zijn: Alom ontwikk. en bespraakt. Br. met refer. No. 25 Bureau „De Reformatie“ Goes.

STEMMEN DES HEILS

Bijeengebracht door Dr. DOUMA te Den Haag. Het kale gedeelte onder toezicht van JOH. DE ZWAAN, Organist Den Haag.
EEN PRACHTBUNDEL, bevattende 207 liederen, gebonden f 3.—
DE ZANGBUNDEL van JOH. DE HEER, bevattende 926 liederen en koren, geb. f 4.— Mogen in geen enkel Chr. p. ontdoken.
JOH. DE HEER - Rotterdam Oostzeedijk 324-326.
ALGEMEENE MUZIEKHANDEL

Medew.
C. Bro.
De J.
dam;
's-Grav.

Prof. Dr.

(HOED) De.
I. — Un d.
Leergeschiede.
ontzet. Is o.
jolge Advie.
en So. Le.
Olympiade.
woord H.
Liedenaar.
seulandse.
eens Art. 1.
nieuws.

DE HEILIG

Zullen wij
moet er ged.
het Geref.
wetenschap.
Daarvoor
wetenschap.
gen van o.
daar zelfs
redvoeringe.

Het is nie.
zeer stichte.
Daarvoor
schappelijk.
Neen, wa.
wetenschap.
vragen van
heeft te st.
op koryfeë.

Wat ons.
beteekenis d.
ook in de
schap, op d.
Christus o.
Waarnaar
en levensbe.
zijn belijder
geloofs nitg.
gewerkt, ve.

Ons volk
hoog, o zek.
Het luiste
op de een o.
uitstalt.
Maar het
beker onzer
En is da
Zeker er
opdriven.

Die den l.
ze daarvan
schap niet e.
Er hebben
schappelijk
meenden, d.
En wij be.
kunnen bo.
leenklimmen.

Ongediplo.
hebben ook
Maar na
niet beoerd
Het mag
te hooren,
Doch het

Wanneer
misschien e.
en te smeren
brengt men
den vakman
Zoo bogri-
schap iema.
Dat „sing-
dunge voor
schappelijk
dan in het
Of liever
worden gez.
Want zelf